

gógiai probléma. A példák százaival bizonyította, mennyire átszötte életünket a hazugság, de arra a kérdésre: mely esetekben engedhető meg a hazugság? — nem tudott jobb megnyugtatót találni ennél: háboruban és kémiszolgálatban szabad hazudni. Amíg ilyen erkölcstelen kompromisszumok történnek az erkölcs nevében, addig se ereje, se tehetsége nincs komolyan küzdeni a bűn ellen. Annál nagyobb az érdeme azoknak, akik a vádlottak és vádlók megjavítása ügyében egyszerre veszik fel a harcot.

Kemény Gábor

D I S P U T A

A GYERMEKÉVEK SZEXUALITÁSARÓL

A *Korunk* július-augusztusi számában Székely Béla *A gyermekévek szexualitása* című könyvéről Altenau Pál tollából bírálat jelent meg, amelynek rámvonatkozó állításaival szemben helyreigazítással kell élnem. A cikkíró azt állítja, hogy a *Szép Szó*-ban Székely említett könyvéről írt bírálatomban fennakadtam a „szexuálisnak a szociális irányba való tolásán” és rosszalottam, hogy Székely az Oedipus-konfliktust „nem az infantilis szexualitásból vezeti le, hanem egy hatalmi kérdés következményének látja, amely utólag telitődik szexuális tartalommal.” „Még csodálatosabb azonban az — folytatja Altenau — hogy Gyömrői szerint az ösztönenergia szociális energiává válása, elitelés útján történik s ezzel bizonyítékot szolgáltat arra, hogy ha valaki szociális téren a freudizmust tökéletesen véghez akarja vinni, épp úgy reakcióssá lesz, mint a tradicionális pedagógia.”

Az így ezekkel a megállapításokkal olyan kérdéseket érint, amelyek a progresszív gyermekpszichológia általános érdekű problematikáját alkotják. A polgári nevelés alapeszköze a szexuális elfojtás. Kétségtelen azonban ezzel szemben, hogy szociálisan értékes ember csak olyan gyermekből lesz, aki nem fél a saját ösztöneivel szembenézni. A freudizmus egyik alaptétele az ösztönenergia többféle felhasználásának lehetősége. Senki sem kételkedhetik abban, hogy a szociális ember ösztönenergiáit nemcsak direkt kiélésre használja, hanem valamilyen, a szocietas érdekeit szolgáló működésre is. Ehhez persze szintén az szükséges, hogy föllépő ösztönigényeit ne elfojtsa, hanem egészséges módon kielégítse és a többletet, munkára, tudományra, művészetre használja. A szexuális energiának ilyen produktív munkára való felhasználását nevezi Freud „szublimálás“-nak.

Meglepő tehát a cikkemből vett fenti idézet, melynek hiányossága megváltoztatja értelmét és így jogosultnak érzem az egész mondatot újból idézni: „Az ösztönenergia szociálissá válása az ösztön bizonyos — megfelelő körülmények között igen magas — fokon való kiélésének előfeltétele mellett természetesen nem az „elfojtás”, hanem az „elitelés” és a „szublimálás” útján történik. A nevelés tehát nemcsak a szexualitás felszabadításából áll, hanem a szublimálási képesség fejlesztéséből is.”

Az „elitelés” (a freudi „Verurteilung” fordítása) nem jelenti tehát a szexuális ösztönnek, mint olyannak az elitelését, hanem azt a magatartást, amely a szociális embert szociális lelkiismerete révén, (mely szociális lelkiismeret éppen az „elitelni” tudáson alapul) meg fogja óvni pl. attól, hogy embertársát megkárosítsa, noha az ösztöneinek megfelelően. Nem hiszem, hogy ennek az elvnek, mely a freudi fölismerésekből adódik, következetes végigvitele „reakció”-hoz vezetne.

Még rá kell térnem az idézet első részére, mely dióhéjban reprodukálja Székely Bélának az Oedipus-komplexumról tett meghatározását.

Nem a freudista előitélete az, amely megköveteli, hogy ha valaki egy tudós kutatásainak eredményeit ismerteti, akkor azt ismertesse, amit az illető tudós alkotott. Freud nem tud arról, hogy az Oedipus-komplexus hatalmi kérdésből alakulna ki. Ha Székely Bélának az a véleménye, (amely vélemény magán hordja az Adleri individuálszichológia gondolkodás módjának jellegét, noha az individuálszichológia nem ismeri Oedipus-komplexust) ne tulajdonítsa ezt Freudnak, ne adjon egy freudi terminus technikusként önkényes értelmezést. (Érdekes, hogy a szexuális elfojtás elleni harcban ő maga sikkasztja el az Oedipus-komplexusból a szexualitást, t. i. a szexuális indítóokokat, akkor, amikor hatalmi kérdés következményének látja.) Enélkül a mesterséges homálykeltés nélkül könnyebben is lehetne megvitatni, hogy melyik álláspont áll közelebb a valósághoz.

Hogy az sem felel meg a valóságnak, hogy bírálatomban éppen a „szexuálisnak a szociális irányba való eltolásán“ akadtam fenn, mint ahogy ezt Altenau Pál állítja, illusztrálja cikkemnek első két bekezdése:

„A mai uralkodó pedagógia alapvető eszköze még mindig a szexuális elfojtás, noha a modern pszichológiai irányzatok egyre nagyobb tért hódítanak a nevelési módszerekben. Épp ezért bátor és tiszteletreméltó cselekedetnek számít, ha akad olyan pszichológus, aki vállalja, még a hivatalos népszerűtlenség árán is, egy jobb ügy szolgálatát.

Székely Béla „A gyermekévek szexualitása“ című könyvében megfelelő jelentőségére emeli ezt a nagy horderejű kérdést, mikor *Wilhelm Reich* elméletére támaszkodva megállapítja, hogy a szexuális elfojtás nemcsak az egyén életében idéz elő fejlődési zavarokat a neurotikus megbetegedésekkel, hanem kihatásai jelentkeznek még társadalmi síkon is, ahol a szexuálisan gátolt ember harc képtelen és kihasználható“²² (Gyömrői Edit)

VALASZ AZ ELŐBBIEKRE

1. E sorok írója nem vallja sem Székely Béla, sem Gyömrői Edit felfogását. Kettőjük dolgát, hogy t. i. Freudnak vagy Adlernek van-e igaza és miben, vagy hogy ők hogyan ítélik meg Reich elméletét, mindezek eldöntését bátran rájuk kettejükre hagyhatom.

2. E *disputa* keretei viszont nem adnak teret arra, hogy ismertessem a szociális pedagógiáról, s ezzel kapcsolatosan e pedagógia egy kis részletkérdéséről, a gyermek szexuális életének megnyilvánulásaival szemben való reagálásról és esetleges irányító, beavatkozó módszerekről szóló állásfoglalásomat.

3. Nem marad tehát számomra más hátra, mint hogy örömmel regisztráljam, hogy Gyömrői Edit nem akar „reakciónak“ látszani s így a jövőben bizonyára ama magatartás analitikus vizsgálatából, „amely a szociális embert szociális lelkiismerete révén meg fogja óvni pl. attól, hogy embertársát megkárosítsa, noha az ösztöneinek megfelelően“, mint teljességgel alkalmatlant ki fogja hagyni ama szociális embercsoportot, amelynek szociális tevékenysége éppen abban áll, hogy embertársait megkárosítsa (lásd értéktöbblet), ha nem is ösztöneinek, hanem osztályhelyzetének megfelelően, — s ezzel a szociális ember szociális lelkiismeretét sem az elítélésben, sem a Verurteilungban nem fogja többé felfedezni akarni. Egyszóval, ha a szociális magatartás gyökereit nem az ember ösztönéletében, hanem a társadalom objektív osztályviszonylataiban és az egyes embernek e viszonylatokon belül elfoglalt helyzetében fogja keresni, bizonyára lényegesen kevesebb okot fog szolgáltatni arra, hogy szavát „félreértsék“ és reakciónak bélyegezzék. Altenau Pál

* A kiemelést a kérdés fokozottabb megvilágítás érdekében csak most alkalmazom. (Gy. E.)